

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

Pracovní plemena psů a jejich využití

Bakalářská práce

Autor práce: Jitka Kučerová

Vedoucí práce: doc. Ing. Lukáš Jebavý, CSc.

© 2013 ČZU v Praze

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci na téma "Pracovní plemena psů a jejich využití" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího bakalářské práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu literatury na konci práce. Jako autorka uvedené bakalářské práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V České Lípě dne 9. dubna 2013

Poděkování

Chtěla bych poděkovat panu doc. Ing. Jebavému, CSc., jako vedoucímu mé bakalářské práce, svým spolužákům za poskytnutí některých informačních zdrojů a své rodině za podporu a trpělivost.

Pracovní plemena psů a jejich využití

Working dog's breeds and their use

Souhrn

V dnešní době existuje široké spektrum psích plemen, která byla dlouhá léta samovolně, nebo účelově šlechtěna okolním prostředím nebo pro speciální požadavky a potřeby svých majitelů. Kromě specializací však toto šlechtění přineslo i negativa ve formě katastrofálních zdravotních následků, jako jsou genetické choroby a nepraktický, zdraví ohrožující vzhled (např. plemena se zkrácenou obličejovou partií, příliš volnou kůží, kožními záhyby, apod.).

Dnes se pro původní šlechtitelský záměr používá již velmi málo plemen. V jejich činnosti je nahradila technika nebo jejich úkol zcela zanikl. Ve své práci seznamuji čtenáře s nejčastějšími typy služebních psů a s jejich původním i aktuálním využitím.

Ráda bych upozornila, že plemena v této práci jsou míněna čistokrevná, nicméně pro pracovní účely jsou často používáni i kříženci, kteří vykazují ve své službě podobné výsledky.

Klíčová slova: Plemeno, výcvik, využití, služební pes, kříženec

Summary

In this time there is a wide spectrum of the dogs bred which are have been breeding for long ages. It has been occurred spontaneously by environment or for special requirements and demants of their owners. Except the special qualities it has brought some negative attributes such as disastrous health problems like genetic diseases and impractical appearance which caused these healthy difficulties (e. g. breed with extremely short face part, lot of spare skin, skins folds etc.).

These days it has been used few bred for original breeding purpose. The dogs have been replaced by technology, the dogs function had been disappeared. At my work I introduce the most common types of service dogs and with their original and current use.

I would like to point out to the fact, that breed I have mentioned are purebreed, but for work there are used crossbreed which have the similar results.

Keywords: The breed, training, use, the service dog, crossbreed

Obsah

1. Úvod.....	-7-
2. Cíl práce.....	-8-
3. Historie psího využití	-9-
4. Dělení psích plemen	-10-
4.1 Dělení podle FCI	-10-
4.2 Dělení podle upotřebitelnosti.....	-11-
4.2.1 Psi ovčáctí, služební a hlídací.....	-11-
4.2.2 Psi lovečtí.....	-11-
4.2.3 Psi společenští.....	-12-
4.2.4 Chrti.....	-12-
5. Historie, popis a doporučené využití vybraných pracovních plemen.....	-13-
5.1 Německý ovčák – NO.....	-13-
5.2 Belgický ovčák – BO	-14-
5.3 Border kolie	-15-
5.4 Rotvajler.....	-16-
5.5 Doberman	-17-
5.6 Boxer.....	-18-
5.7 Bloodhound – Svatohubertský pes.....	-20-
5.8 Retriřr	-20-
6. Služební činnosti.....	-21-
6.1 Záchranářská činnost.....	-21-
6.2 Využití psů v ozbrojených složkách.....	-23-

6.2.1	Armáda ČR.....	-24-
6.2.2	Celní správa ČR	-26-
6.2.3	Vězeňská služba ČR.....	-26-
6.2.4	Policie ČR.....	-27-
6.3	Asistenční služba.....	-29-
7.	Závěr.....	-32-
8.	Seznam použité literatury.....	-33-

1. Úvod

Lidé se naučili využívat psy k mnoha aktivitám a službám od těch nejzákladnějších, čímž je lov a obrana, až po specializované a propracované, jako třeba hlášení nálezu raněného člověka, detekci výbušnin, bankovek, celodenní asistenci a pomoc s rutinními záležitostmi. Mezi psí přednosti patří výkonnost, výdrž, všestrannost, adaptabilita, psychická podpora a rehabilitace.

Vzhledem k tomu, že v odlišných zeměpisných oblastech byly na psa kladeny jiné nároky, podařilo se vyšlechtit mnoho ras s různými predispozicemi. Byli vyžadováni psi pastevečtí, lovečtí, společenští, psi pro zápasy a psi k ochraně majetku. Vlastnosti, potřebné pro jednotlivé služby, zůstaly u některých ras zachovány, u jiných se eliminovaly. Téma „Pracovní plemena psů a jejich využití“ jsem si vybrala, protože mě přitahuje problematika aktuálního využití psů na základě jejich vrozených předností a současných lidských potřeb a zájmů.

2. Cíl práce

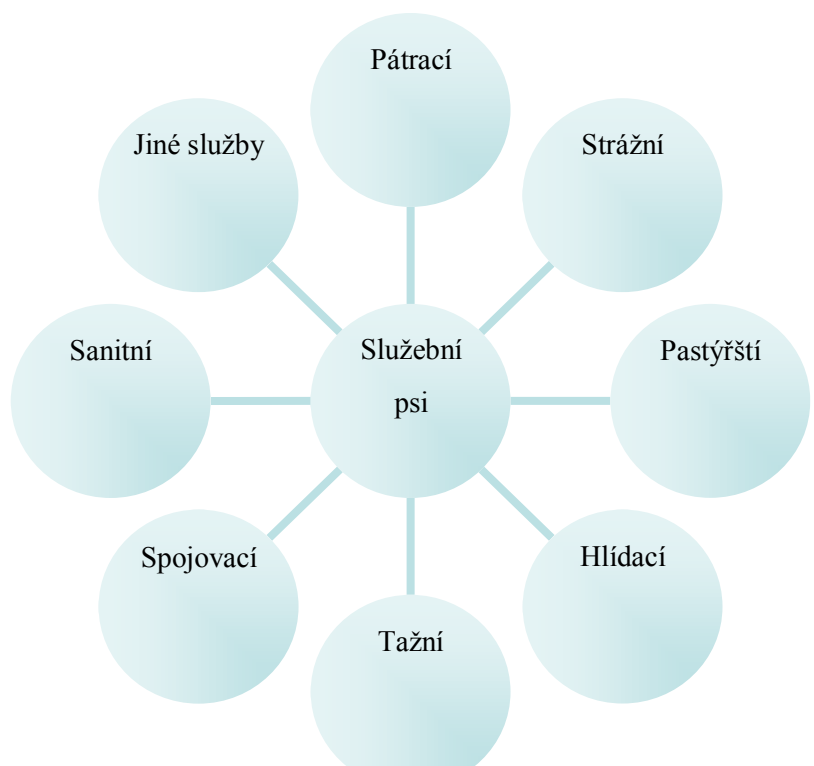
Cílem této práce je objasnit předurčené vlastnosti jednotlivých ras, pro které byly šlechtěny a zařadit je do nejvhodnějších činností. Rozsah těchto činností bohužel přesahuje rámec této práce, a proto se budu soustředit převážně na psy ovčácké, služební a hlídací z FCI skupiny I., II. a VIII, kteří mají nejširší uplatnění. Chci seznámit čtenáře s aktuálním pracovním využitím služebních psů u ozbrojených složek, v záchranné činnosti i v zoorehabilitaci. Také chci shrnout pracovní požadavky kladené těmito odvětvími na psy ve službě. Existují samozřejmě tzv. „univerzální“ plemena mající široké zastoupení ve více služebních oblastech. Mým dalším cílem je zpracování literární rešerše.

3. Historie psiho využití

Od začátku společného soužití používal člověk psa k různým účelům. Nejprve to byla potřeba ochrany a lovu, která přesvědčila člověka o použití psa jako „spolupracovníka“ s jedinečnými a nenahraditelnými schopnostmi, jakými jsou stopování zvěře a její zastavení. Podle změny životních podmínek se význam psa pochopitelně měnil (Lorenz, 1998). Člověk si během generací šlechtil plemena s potřebnými vlastnostmi a používal je k různorodé práci, například k lovu, nošení břemen, hlídání stád, k vojenským účelům a terapiím.

Psi sloužili jako strážní služba už u starých Římanů, Hunů nebo Keltů, přepadávali nepřátele a ve středověku doprovázeli transporty odění ve speciálním brnění, které je mělo chránit proti útoku. S vynálezem střelných zbraní přestala být válečná úloha psů tak významná, nicméně byli (a stále jsou) důležité aspekty, které stroje vykonávat nemohou a lidé neumí (Chrtek a kol., 1955). V první světové válce už byl význam psů dobře znám, proto měla německá armáda přes 30 000 dobře vycvičených psů, kteří vykonávali strážní, sanitní, hlídkovou i spojovací službu. Vyhledávali nevybuchlé miny, pomáhali hledat ztracené osoby a ničit tanky. Bohužel je nutno dodat, že psi byli používáni i jako trestní prostředek v koncentračních táborech (Rulc, 2010), (Chrtek a kol., 1954).

Psi hráli rovněž důležitou roli v oblasti lovu a honů. Pro tuto službu byli speciálně šlechtěni honiči, slídiči, barváři, ohaři, jezevčáci i chrti. Bylo důležité, aby psi uměli vysledit stopu loveného zvířete, najít ho po pachu, nebo barvě, upozornit na jeho blízkost, případně ho zadržet do příchodu člověka a přitom na něj bezhlavě neútočit. Tito psi vynikali patřičnou rychlostí, hbitými reakcemi, výdrží, štěkáním, či excelentním čichem.

Obr. 1: Schéma použití služebních psů. (Chrtek a kol., 1954)

4. Dělení psích plemen

4.1 Dělení podle FCI

Pro jednodušší orientaci mezi jednotlivými plemeny byla v Belgii roku 1911 založena FCI (FEDERATION CYNOLOGIQUE INTERNATIONALE), neboli Kynologická mezinárodní federace, která funguje úctyhodných 102 let. Sdružuje 87 členských zemí, které registrují a uznávají standardy 343 čistokrevných plemen psů a upravují předpisy pro jejich chov¹.

Konkrétní rozdělení plemen podle FCI do 10 skupin:

- I. Psi ovčáctí, pastevečtí (kromě švýcarských salašnických psů)
- II. Pinčové, knírači, dogovití psi a švýcarští salašničtí psi
- III. Teriéři
- IV. Jezevčíci
- V. Špicové, severská a primitivní plemena
- VI. Honiči a barváři
- VII. Ohaři
- VIII. Retrívři, slídiči a psi vodní
- IX. Společenští a doprovodní psi
- X. Chrti

¹ Pro upřesnění – FCI neuznává standardy všech čistokrevných plemen, a tak v jejich záznamech nenajdeme např. amerického pittbull teriéra či pražského krysaříka.

4.2 Dělení podle upotřebitelnosti

O něco kratší roztrídění plemen ukazuje jejich dělení podle druhu práce, kterou vykonávali/jí (Dostál, 1995):

- I. Psi ovčáctí, služební a hlídací
- II. Psi lovečtí
- III. Psi společenští
- IV. Chrti

4.2.1 Psi ovčáctí, služební a hlídací

Tito psi byli prvotně používáni pro ochranu stád, majitele a majetku, jak již bylo zmíněno výše. Bylo tedy nutné vypěstovat u nich ochranné schopnosti, nebojácnost a s ní i určitý stupeň agresivity, houževnatost vůči počasí i útoku, samostatnost a samozřejmě věrnost pánovi. Ta ovšem musela být z hlediska použitelnosti u některých plemen později částečně odbourána. Požadovala se od nich tvrdá práce za každého počasí a schopnost spokojit se i s neadekvátně výživnou stravou (Štěpánský, 1974). Pokud šlo o psy ovčácké, kladl se důraz na to, aby při své práci neublížili stádu. Psi služební se využívali hlavně v ozbrojených složkách nebo jako záchranáři, dnes vykonávají i asistenční a terapeutickou službu. Psi hlídací měli na starosti majetek, ochranu osob či převádění dobytka (rotvajler a ostatní molosové).

Nejčastější zástupci ovčáckých, služebních a hlídacích psů jsou německý ovčák, belgický ovčák, kavkazský ovčák, border kolie, dobrman, rotvajler, velký knírač, boxer, americký stafordšírský teriér, apod. (FCI, 2013).

4.2.2 Psi lovečtí

Jak napovídá název, jsou to psi určené k lovu zvěře, což byla po spoustu let privilegovaná zábava šlechty (Fogle, 2003). Je to pravděpodobně nejstarší úloha, kterou psi člověku slouží, a proto jich existuje nemalé procento. Charakteristickou vlastností těchto plemen je zájem o lov. Mají jedinečné lovecké schopnosti, které jim umožňují vystopovat, označit, pronásledovat a zadržet zvěř, což obnáší spoustu trpělivosti a skvělý čich.

K loveckým plemenům řadíme ohaře (anglický setr, maďarský ohař, výmarský ohař, český fousek), barváře a honiče (bavorský barvář, rhodeský ridgeback, bloodhound, basset

hound, beagle), slídiče (anglický kokršpaněl) a jezevčíky (ti jsou dnes mimo jiné hojně využíváni i jako plemena společenská), (Chrtek a kol., 1954).

Lovečtí psi se dnes neuvžívají jen v lovecké kynologii, která je v České republice upravena Zákonem o myslivosti, ale mají vynikající výsledky i v oblasti služební kynologie.

4.2.3 Psi společenští

Společenští psi hráli svou roli výhradně po boku svých pánů, které věrně doprovázeli a dělali jim společnost. Takový pes musel rozhodně reprezentovat a ladit s životním stylem svého pána. Selekcce prováděná k uspokojení tohoto společenského požadavku vedla ke snížení odolnosti vůči chorobám, na rozdíl od ostatních plemen, kde kladené požadavky více respektovaly jejich přirozený styl života. (Wachtel, 1998). Významnou úlohu měli tito psi také v náboženství nebo při ochraně před hlodavci.

Mezi tato plemena patří spíše plemena miniaturní jako je pekingský palácový psík, čivava, yorkshirský teriér, bišonek, griffonci, pudlové (i když původní využití pudlů bylo pro lov kachen) nebo naháči (Císařovský, 2008). Ovšem ani velkým plemenům se status společenských psů úplně nevyhnul, příkladem může být 19. století, kdy mezi společenská a atraktivní plemena začal patřit irský vlkodav, velmi vážené plemeno hlavně na královských dvorech a mezi šlechtici.

Dnes se jako společenské používá téměř jakékoli plemeno, které lidé chovají jen pro svou zálibu a jeho pracovní dovednosti jsou ve velké míře nízké až žádné.

4.2.4 Chrti

Chrti jsou jedním z mnoha důkazů, že se psi po celý svůj vývoj přizpůsobují životním podmínkám. Pochází z různých oblastí světa, což jasně prozrazuje jejich stavba těla – především uší. Zavěšené ucho mívají chrti asijsko-afričtí, naproti tomu ucho vztyčené nebo složené vzad je typickým znakem západních, africko-evropských chrtů. Chrti původně sloužili jako honiči – lovili kořist štváním, a proto jich bylo zapotřebí téměř všude. Mezi klasické chrtý patří barzoj, saluki, faraonský i afghánský chrt apod. Nejmenším chrtem je italský chrtík měřící 38 cm a naopak největším irský vlkodav se svými 79 cm (Císařovský, 2008).

Jejich dnešní využití se týká převážně dostihů, agility a coursingu – který se již provozuje s umělou návnadou (Cindy, 2010).

5. Historie, popis a doporučené využití vybraných pracovních plemen

5.1 Německý ovčák - NO

Původní náplní práce německého ovčáka bylo hlídání stád před vlky na rozsáhlých pastvinách. Postupem času byl využíván pro všestranné účely, zvláště policejní a vojenské. Své schopnosti naplno prokázal v obou světových válkách, kde se uplatnil nejen jako ambulantní, kurýrní i strážní pes, ale i jako nosič či průzkumník, nemluvě o jeho zásluhách a vlivu na psychiku vojáků. Po skončení války se rozšířil do celého světa. Všestranná upotřebitelnost tohoto plemene byla dokázána i vědecky v roce 1967. Dr. R. W. McIntire, který řídil Laboratoř chování psů na Marylandské univerzitě, prokázal na základě požadavku americké armády jednoznačnou převahu německého ovčáka nad labradorskými retrívry, standardními pudly, airedaly a anglickými pointry (Lemish, 1996).

Prvním zapsaným německým ovčákem byl pes Horand von Grafrath, původním jménem Hektor von Linksrhein. Majitelem byl Max Emil Friedrich von Stephanitz, zakladatel nynějšího německého ovčáka (Samms, 2001).

Bohužel poptávka po tomto plemeni byla tak vysoká, že v mnohých případech vedla k nesvědomitému a nekontrolovanému chovu, který způsobil mnoho zdravotních i povahových problémů. Wachtel (1998) tento problém ostatně považuje za dodnes aktuální a já se s jeho názorem ztotožňuji, protože díky nadměrnému krytí některých jedinců, příbuzenské plemenitbě či špatnému výběru krycích psů i fen a celkové nezodpovědnosti chovatelů jsou psi šlechtěni se stále pokleslejší linií zad a zaúhlenějšími hlezenními klouby, nehledě na stránku povahovou a pracovní. Zdravý genofond tohoto plemene je tedy značně omezen.

Německý ovčák je psem střední velikosti, obdélníkového tvaru a pevné konstituce. Srst potřebuje pouze minimální péči a poskytuje maximum výhod zvláště při službě venku. Je to temperamentní, ovladatelný, inteligentní a všestranný pracovní pes pevných nervů s přiměřeným stupněm ostrosti (FCI, 2010). Nové povely chápe rychle, a pokud funguje pozitivní motivace, je úžasné sledovat, jak nadšeně a oddaně je plní. Svou osobnost si zachovává tím, že nastalé situace dokáže vyhodnotit a přizpůsobit jim své chování, na rozdíl od jiných, možná až příliš přičinlivých a snaživých plemen.

Přestože je německý ovčák velmi adaptabilní, není vhodným psem pro každého. Pokud se mu nevěnuje péče a dostatek pozornosti, pes začne „chátrat“. Přirozeně rád pracuje a potřebuje pocit užitečnosti. Jeho vytrvalost a míra živelné energie nedovoluje ignorovat jeho přirozenou potřebu pohybu. Všestrannost této rasy nebrání chovu v běžném panelákovém bytě, ale je důležité nezapomenout na ovčácký původ a nepřehnat svou péči, čímž bychom ho vystavili riziku nových civilizačních nemocí a přičinili se tak o degeneraci plemene.

Němečtí ovčáci slaví své úspěchy po celém světě. Jsou využíváni především jako policejní a armádní pracovní psi. Jako záchranáři pro svou hbitost do jisté míry vytlačili svatobernardské psy, díky inteligenci jsou snadno cvičitelní jako asistenční psi a nevyhnulo se jim ani moderní využití jako je agility, flyball nebo dog dancing. Samozřejmě velký počet z nich zůstává v roli domácích mazlíčků, kde brání rodinu a majetek a přinášejí užitek jen ze své existence.

Prvenství německého ovčáka ale nejsou vždy nutně kladná. Vědecký časopis New Zealand Veterinary Journal zveřejnil v srpnu 1996 výsledky testů na agresivitu jednotlivých plemen. Ze 108 čistokrevných psů a 6 kříženců se mezi nejagresivnější jednoznačně zařadil německý ovčák, rotvajler, dále čivava a kokršpaněl, jako středně agresivní dobrman, border kolie a stafordšířský bulteriér a za nízké agresivní označili vědci boxery, buldoky, labradorské a zlaté retrívry, mastify či novofundlandské psy (Stafford, 1996). Na druhou stranu nesmíme zapomínat, že do určité míry je agresivita německého ovčáka nezbytná pro jeho služební účely.

5.2. Belgický ovčák - BO

Jak už napovídá název, původ tohoto plemene se nachází v Belgii. Na začátku chovu ovcí a dobytka se objevovaly různé typy ovčáckých psů. V některých oblastech byli potřeba velcí a silní psi, aby zabránili útokům vlků, na jiných místech se uplatnili psi menšího vzrůstu, kteří lépe zdolávali těžký terén. Belgičtí ovčáci sloužili původně jako honáční psi, ovládali stádo a během přesunu ho měli chránit před šelmami (Císařovský, 2008). V dnešní době existuje několik variant této rasy.

První z nich je pravděpodobně nejčastěji chovaný malinois. Je to pes střední velikosti, kvadratického formátu se suchým svalstvem, velmi otužilý, harmonický a elegantní. Srst je krátká, narezavělá a nepotřebuje mnoho péče (FCI, 2001). Malinois - „Maliňák, Mali“ (BOM)

je pozorný, odvážný, tvrdý a do všeho jde s více než 100% nasazením. Agresivita či bojácnost se považují za vady vyřazující z chovu.

Dalšími z řady těchto ovčáků jsou tervueren a groenendael, oba dlouhosrstí. Groenendael se vyskytuje pouze v černé barvě, zatímco tervueren je od červené až po všechny odstíny hnědé a šedé s černou maskou a uhlováním (tzn. konečky srsti zbarvené do černa).

Posledním z řady belgických ovčáků je laekenois, jehož poznávacím znamením je drsná srst s jednotným žlutým zbarvením a stopami uhlování.

Belgičtí ovčáci jsou velmi energetické plemeno, které by mělo být pod vedením vyrovnaných, aktivních a sebejistých lidí. Malinois má výborné obranné předpoklady, proto je často používaný u ozbrojených složek a je i častým účastníkem psích závodů a soutěží. FCI Standards and Nomenclatures (2001) uvádí: „It brings together all those qualities necessary for a shepherd, guard, defence and service dog.” Volně přeloženo: “BO shrnuje všechny kvality nutné pro ovčáckého, strážného, obranného a služebního psa.” Jedním z důvodů pro preferenci malinoia před německým ovčákem je i větší genetická variabilita plemene (Wachtel, 1998). Tervueren, groenendael a laekenois jsou vhodné pro různé druhy sportů, kde mohou vybit svou energii, pro obranu i střežení. Někteří lidé používají belgické ovčáky i jako terapeutické psy, ale vzhledem k jejich často cholerické, neklidné a nesoustředěné povaze to není nejvhodnější aktivita.

5.3 Border Kolie

Border kolie je typickým představitelem ovčáckých psů. Zemí původu je Velká Británie, Skotsko a Wales přibližně v 18. století, i když první zmínky o ovčáckých psech s podobným fenotypem, kteří pasou ovce, se datují již na rok 400 př. n. l (Císařovský, 2008).

Je to pes střední velikosti, s lehkým pohybem, velmi odolnou, nenáročnou srstí a inteligentním výrazem (Císařovský, 2008). Oplývá neuvěřitelnou energií, rychlostí a vytrvalostí, je schopen pracovat samostatně, předvídat problémy a inteligentně je řešit. Úroveň inteligence ostatně dokládá i experiment o získání jazykových dovedností s border kolii jménem Chaser. Pes si v průběhu 3letého intenzivního tréninku zapamatoval názvy 1022 objektů. Výsledkem tohoto pokusu bylo, že dokázal rozeznat jednotlivá podstatná jména a na základě vyloučení rozpoznat název neznámého objektu (Pilley et al., 2011). Bohužel toto plemeno trpí často hluchotou způsobenou pravděpodobně patologickým vlivem na vnější či

střední ucho, hlemýždě nebo sluchové dráhy. Gen hluchoty pravděpodobně ovlivňuje i zbarvení jedince (Garosi, 2002).

Patří mezi tvrdě pracovitá a dychtivá plemena, má vrozené dispozice pro práci se stádem a bez neustálé stimulace se její pracovní nadšení mění v destruktivní, někdy i agresivní chování. Je proto důležité, aby ji vedl člověk zapálený pro práci, či sport a naplno tak tohoto psího perfekcionalistu zaměstnal a využil. Rozhodně není vhodná do poklidné, málo aktivní rodiny. Border kolie jsou považovány za jedno z nejchytřejších plemen vůbec. T. Libby (2006) uvádí: „In fact, it's been said that they are so smart, they can pick your pockets clean and leave you smiling about it.“ Volně přeloženo: „Dalo by se říci, že jsou tak chytré, že Vám dokáží vybrat kapsy a s úsměvem zmizet.“

Používá se převážně v akčních psích sportech, jako je agility, flyball, pasení nebo dog dancing, mívá skvělou poslušnost a pro svou velikost a hbitost je to i výtečný záchranářský pes.

5.4 Rotvajler

Rotvajler byl nazván podle nejstaršího města v jihozápadním Německu – Rottweil. Používal se jako pes honácký, pomáhal dopravovat vzpírající se dobytek na jatka a zároveň přitom chránil svého průvodce před možným přepadením. Svým původem patří do skupiny pastýřských psů dogovitého typu, kteří byli známí již za dob římských (Štěpánský, 1974).

Prvním oficiálním chovatelem, díky kterému bylo plemeno dodnes zachováno, je Albert Graf z Heidelbergu, který se v roce 1907 stal i prvním tajemníkem chovatelského klubu rotvajlerů. Jako služební plemeno byl uznán roku 1910 a od té doby je hojně využíván v mnoha kynologických směrech. Ve 30. letech minulého století pronikl chov rotvajlera i do Československa. Roku 1969 byl zařazen do služby na československých státních hranicích (Štěpánský, 1974).

Je to středně velký až robustní pes. Jeho typickým exteriérovým znakem je široká mozkovna s mírně klenutým čelem a masivní, pevné tělo se středně dlouhou krycí srstí, u které je vyžadována černá barva s hnědými odznaky. Dnes je již zakázáno kupírování ocasu z estetických důvodů. Ochranařské pudy jsou jedním ze základních povahových rysů tohoto plemene. Rotvajler se za léta šlechtění stal o trochu elegantnějším, i když stále nezkaženým pracovním psem, který zůstal díkybohu ušetřen jakéhokoli přešlechtění.

Relativně ho znevýhodňují jeho sklony být „psem jedné osoby“. Při jeho prvotní službě u československé PS to byl dokonce nepřekonatelný problém, neboť bylo velmi obtížné předat tak sebevědomé, neúplatné a tvrdé zvíře do rukou nového psovoda. Tento problém byl nakonec vyřešen generačně díky odchovu štěňat v hromadném chovatelském zařízení, kde si štěňata během období imprintingu a socializace zvykala na kontakt s více psovody (Rulc, 2010). Je přirozeně živý, sebevědomý, přítulný a dobromyslný, není-li zkažen výchovou. Jak uvádí Štěpánský (1974): „Je to výtečný doprovodný, obranný a služební pes.“, který zná hranice své důvěřivosti.

Jeho výcvik je poněkud náročný. Dost často se mu vytýká jeho těžkopádnost a opožděnost. Je pravda, že výsledků se s ním nedosáhne tak rychle jako s BOM nebo německým ovčákem a vinu na tom zčásti nese i jeho hmotnost, díky které dochází k rychlejšímu vyčerpání organismu, nicméně na rozdíl od jiných plemen není rotvajler – i přes svůj pevný zákus – zbytečně útočný (Štěpánský, 1974).

Tradiční uplatnění plemene zmizelo s vynálezem parní lokomotivy a hnaní dobytka honáckými psy bylo zakázáno zákonem. Rotvajler potřebuje klidného a psychicky vyrovnaného člověka, který bude důsledný a spravedlivý. Je odolný vůči bolestivým nárazům i výkyvům počasí – což ostatně dokázal svou upotřebitelností ve válkách, i dnešní službou ve skandinávských zemích, kde slouží jako tažný saňový pes (Finsko), lavinový pes (Norsko) nebo jako pastevec stád ovcí (Austrálie).

5.5 Dobrman

Dobrman je největším pinčem z FCI skupiny II. Zakladatelem tohoto plemene je K. F. L. Dobermann, schopný výběřčí a exekutor daní. K tomuto povolání bylo vhodné mít ostražitého a schopného psa. Dobrman vznikl křížením několika psích ras. Většina teorií se shoduje na německém pinči, německé doze, německému ovčáku, rotvajleru a beauceronovi. Vzhledem k tomu, že v první pol. 20. stol. ještě nebyl jasně stanoven chovatelský cíl, velmi často se objevovali dobrmani přešlechtění, těžko ovladatelní a vznětliví, se slabými nervy. Dnes se dbá nejen na exteriér, ale i na vyrovnanost povahy a pokud možno na všestranné upotřebení (Štěpánský, 1974).

Dobrman je velmi elegantní, atletický, inteligentní a ochránářský. Patří mezi středně velké, silné a svalnaté psy (Fogle, 2003). Přes svou krátkou srst může, při důkladné aklimatizaci, sloužit jak v horkém, tak i v chladném podnebí. Přípustné barvy plemene jsou

černo-červená, hnědá a modrá. Dříve se dobrmanovi kupírovaly uši, ale od roku 1992 je to v ČR přísně zakázáno.

Dobrman překvapuje svou chutí k práci, poslušností, temperamentem i inteligencí, má výborný čich a je to vytrvalý běžec. Měl by mít zdravé sebevědomí, střední stupeň ostrosti a střední práh dráždivosti. Jako přirozeně dominantní a energický pes, potřebuje vedení s pevnými nervy a pochopením (Gudas, 1995). Bohužel, pokud dojde ke změně jeho psovoda, velmi špatně ji snáší, a proto byl ve valné části vytlačen z policejních služeb německým ovčákem. Za vady se považuje hyperaktivita, agresivita, přílišná bázlivost a jiné genetické poruchy.

Výcvik dobrmana by měl probíhat denně vyrovnaným a důsledným způsobem. Samozřejmostí je harmonické prostředí bez jakéhokoli nátlaku s užitím pozitivního posilování a pevných, zábavných pravidel, která je nutno dodržovat. Dobrman má velmi dobrý smysl pro detail, a tak je důslednost více než jen zapotřebí. Je důležité brát v úvahu jeho originalitu a předpoklady a necvičit s ním podle metodiky výcviku německého ovčáka. Tělesné tresty rozhodně nejsou to, na co dobrman reaguje pozitivně. Vyplatí se být vždy krok napřed, znát temperament trénovaného jedince a vymyslet co nejzajímavější způsob výcviku. Nepostradatelná je včasná a řádná socializace, která přispěje k tomu, aby pes nebyl natolik dominantní a teritoriální, jak popisuje Gudas (1995).

Podle Lemishe (1996) byli dobrmani jedni z nejčastěji používaných psů ve druhé světové válce. Dobrman se používá i jako asistenční pes pro nevidomé a to především v Polsku a v USA. Je to také výborný záchranářský a pátrací pes, používá se stále pro účely policie a vězeňské služby a je vhodný i pro různé psí sporty. V ČR byl dobrman v roce 1910 jako první pes vycvičen pro bezpečnostní službu (Chrtek a kol., 1954).

5.6 Boxer

Původ boxera je pevně spjatý s Německem. Pochází z mohutných psů dogovitého typu, kteří byli nepostradatelnými pomocníky při lovu velké zvěře nebo se využívali jako zápasníci v arénách. Po zákazu těchto zápasů jich začalo ubývat, sloužili jen k osobní ochraně, a tak se pozornost začala upírat k menším typům těchto psů, převážně v Německu, Anglii a Francii. Do vývoje navíc zasáhla móda a lidé vyhledávali převážně anglická plemena, jako bílého bulteriéra anebo buldoka. Boxer představoval střed mezi těmito dvěma, protože se o něm rozšířila pověst nečistokrevného plemene. Naštěstí byl jeho chov zachycen, v roce 1902 byl

sepsán a schválen standard tohoto plemene a o 2 roky později přišla na svět první plemenná kniha. Celkem vzato boxerův vývoj do dnešního typu zabral v Německu plných 30 let. Oblibu si plemeno získalo po první světové válce, kdy byl - roku 1925 v Německu na popud odborného poradce pro služební výcvik Konrada Mosta - uznán jako služební plemeno. O rok dříve tomu tak bylo v Rakousku (Štěpánský, 1974).

Křížení s buldokem zvýraznilo boxerův typ, nicméně nesplňovalo představy o tělesné stavbě, proto se od dalšího používání buldoka upustilo. I tak se buldokovské znaky projevovaly cca do druhé světové války.

Exteriérovou nevýhodou je krátká srst, která znemožňuje vytrvalou odolnost v tuhých mrazech. Díky svému nepravidelnému skusu (podkus) není schopný svou kořist uchopit rychle a přesně, zato má ale neobyčejnou sílu v jejím uchopení (Chrtek a kol., 1954)

Boxer je ztělesněním přísloví „První dojem klame“, neboť působí zamračeně a mrzutě. Tento celkem rychlý soud bych nazvala povrchním, je to pes velmi dobromyslný, důstojný, aktivní a pozitivní, nehledě na jeho ochránářské schopnosti. Obecně vzato je vhodný i k dorůstajícím dětem (Fogle, 2003). Přestože umí být temperamentní, je snadno zvládnutelný, a neúplatný. Tato tvrzení jsou samozřejmě platná pouze v případě, že ho chová informovaný a zodpovědný chovatel, a že zajistí pro svého boxera optimální předpoklady k životu, např. prostor a možnost pohybu. Jeho charakteristickým znakem je klid, odvaha, neohroženost a absence lovecké vášně.

Štěpánský (1974) uvádí, že boxer chápe cvik pomaleji než např. německý ovčák, nicméně umí si ho lépe zapamatovat a nezapomenout. To si musí psovod uvědomit, být trpělivý a naučit cvik důkladně, důsledně a správně. Odměnou mu bude ušetřený čas při opakování. Naopak při ukvapenosti by se mohl vytratit kontakt mezi psem a cvičitelem. Boxer špatně snáší tvrdé zacházení nebo trestání, nicméně on sám umí být velmi nekompromisní, jde-li o obranu jeho rodiny.

Nejvíce se vyžije při obranářských aktivitách, je využíván pro služby strážní, policejní, zdravotně pátrací, hlásné a dokáže se uplatnit i jako lavinový pes. Je kvalifikován jako všestranně použitelný pes.

5.7 Bloodhound – Svatohubertský pes

První zmínky o psech podobných Bloodhoundům pochází ze starého Říma 100 let př. n. l. Původem ale pochází z Arden v Belgii, kde mniši celá staletí šlechtili výborné stopařské psy v klášteře sv. Huberta (Fogle, 2003). Za předky se považují parforsní honiči, kteří byli populární pro svou robustnost a odolnost. Název bloodhound má 2 možné významy – jednak může pocházet z výrazu „Blooded hound“ ve významu „čistokrevný“ a jednak může znamenat honič krve (barvy).

Bloodhound nese označení nejlepšího stopařského psa. Předpoklady mu k tomu dává charakteristicky dlouhý čenich (Wilcox, 2001). Typickým znakem je dlouhá, úzká hlava s výrazným temenním hrbolem a hluboko vsazené oči, s uvolněnými spodními víčky, díky kterým toto plemeno často trpí na záněty spojivek. Nepůsobí těžkopádně, jeho pohyb je pružný, nenucený a harmonický. Bloodhound je houževnatý, neušťekaný a umí být velmi rezervovaný a tvrdohlavý (Císařovský, 2008).

Vytrvalost a energičnost vyžadují pro výcvik aktivního psovoda. K jeho výchově je potřeba mnoho trpělivosti, důslednosti a uplatnění. Z vlastní zkušenosti znám jeho stopovací vášeň, a pokud důsledně neovládá přivolání, není radno pouštět ho z vodítka. Nevyžádaným znakem plemene je projev agrese. Toto plemeno není příliš vhodné pro obedience.

Přestože patří mezi lovecké psy, je používán ve služební kynologii. Dokáže sledovat stopu s rozsáhlým časovým odstupem, čehož se využívá po celém světě, např. v Austrálii pro hledání pohřešovaných nebo v USA pro stopování uprchlých vězňů (Kranátová, 2001). Hojně jej využívají i záchranářské složky (Wilcox, 2001). „Neobyčejná mírnost a naprostá absence agresivity vůči člověku mu však vždy umožnila zůstat pouze v úloze stopaře.“ Uvádí Císařovský (2008). Policejní chovná stanice v Domažlicích vlastní 2 takovéto jedince. Nicméně pro bázlivou povahu se v roce 2012 uvažovalo o jejich vyřazení z chovu.

5.8 Retriřr

Retriřr je všeobecně považován za jedno z nejpřátelštějších psích plemen. Původem pochází z Velké Británie. Podle Fogla (2003) vznikl křížením flat-coated retrievrů s vyhynulým tweed vodním Španělem, což vysvětluje jeho lásku k vodním plochám. Řadí se mezi lovecká plemena, která byla vyšlechtěna k aportování pernaté vodní zvěře. Jeho úkolem bylo provázet lovce, sledovat střelenou zvěř a aportovat ji. Kolem roku 1966 byl labradorský retrieřr dokonce preferován před německým ovčákem jako pátrací pes, neboť labradorové

„byli velmi poslušní, lépe se vyrovnávali s enormními teplotami a dávali přednost mrtvolnému pachu vznášejícímu se přímo u povrchu země.“ (Lemish, 1996). Byli velmi inteligentní a s výcvikem se začínalo přibližně na dvou letech. Jejich upozorňovací signály na stopu byly jemné, například zvednutí hlavy, vrtění ocasem nebo pouhé zastavení. Záleželo tedy na psovodovi, jak dobře svého psa zná.

Nejčastějšími služebními retrievery jsou labradorský a zlatý. Obě plemena jsou inteligentní, aktivní, symetrická a výkonná. Oba mají voděodolnou srst. Bohužel jejich možná všestrannost a popularita vedla (jako u mnoho dalších) k bezohlednému a neopatrnému chovu, který má za následek mnoho zdravotních problémů, jako jsou možné dědičné defekty, dispozice pro kožní alergie, katarakta a dysplazie (Fogle, 2003).

Retrievři se hodně angažují v psích sportech, jako flyball nebo agility a hojně se pro svou mírumilovnou povahu využívají při terapiích a jako asistenční psi. Daní za to jsou minimální obranářské schopnosti, vysoká hranice důvěřivosti, a proto není jednoznačně používán ve tvrdé služební kynologii.

6. Služební činnosti

Na začátku 20. století se doporučovalo vybírat k výcviku jen psy určitých ras a spíše střední výšky. Mezi doporučované rasy patřil německý ovčák, pinč dobrmanský nebo airedale – teriér. Dbalo se spíše na povahové vlastnosti, pes musel umět zastavit uprchlíka, bránit, útočit, vyštěkat, snášet určitý stupeň úderů a být navyklý ke střelbě (Rulc, 2010).

Dnes se v praxi můžeme setkat s použitím psů loveckých, kteří jsou pro svůj výtečný čich vhodní právě pro pachové práce, ale bohužel nejsou tolik všestranní a mnohdy nesplňují požadavky pro obranářské činnosti.

Ve velké míře se ve služební kynologii stále používají němečtí ovčáci pro jejich osvědčené vlastnosti, které vyhovují náročným pracovním požadavkům.

6.1 Záchranářská činnost

Využití psů pro záchranu člověka je několik set let staré. Císařovský (2008) prohlašuje, že oficiálně první záchranářští psi se objevili kolem roku 996 - 1081 ve Švýcarsku. Byli to Svatobernardští psi, kteří pomáhali zbloudilým pocestným v horách (George et al., 1998). Psi se pro záchranářskou kynologii používají převážně pro svůj nenahraditelný čich, který jim

umožňuje pracovat v prašných a nevýhodných podmínkách. Díky němu dokáží vyhledávat pohřešované v sutinách, nepřístupném terénu, pod lavinami nebo vodní hladinou.

Obr. 2: Schéma záchranných prací

Mezinárodní záchrannou kynologii spravuje Mezinárodní organizace záchranné kynologie (International Rescue Dog Organization) – IRO. Skládá se ze 40 členských zemí a Česká republika patří mezi její zakladatele. V České republice tuto funkci zastává Integrovaný záchranný systém skládající se z několika dalších složek (Policie ČR, HZS ČR, ZZS, apod.), mezi kterými zajišťuje kooperaci (International Rescue Dog Organization, 2013).

Záchranní psi musí splňovat určitá kritéria. Za ta obecná lze považovat základní poslušnost, přirozenou zvědavost ke svému okolí, ochotu pracovat, psychickou i fyzickou odolnost, která je pevně spjata se zdravotním stavem jedince, odvahu, sílu, energičnost a inteligenci. Rozhodně je důležité vyloučit z povahových vlastností bázlivost i agresi (George et al., 1998).

Specifičtější požadavkem může být velikost, příliš velcí psi (např. mastifové) mají sice dostatečnou sílu a odvahu, ale může jim chybět mrštnost, rychlost a překážkou se mohou stát i malé a úzké prostory. Naopak ti nejmenší psi mívají kvůli svým krátkým končetinám problémy s překonáváním vyšších míst nebo velkých vzdáleností. Ideálně by záchranní psi měli mít krátkou, nenáročnou srst, odolnou vodě i výkyvům počasí (George et al., 1998).

Další specifika se liší podle plánovaného použití služebního psa, například psi pro sutinové vyhledávání a laviní psi musí přednostně označit osoby živé, u kterých je stále možnost záchrany, nesmí blokovat záchrannou akci označením mrtvého těla, a způsobit tak ztrátu dalšího života. Proto je nutný speciální výcvik, kde se pes mimo jiné naučí díky

speciálně uskladněným lidským zubům, vlasům nebo nehtům rozpoznat mrtvý pach od živého člověka. Lavinoví psi jsou dále vedeni k označování předmětů patřících pohřešovanému, což sutinová psi detekovat nesmí (Snovak, 2004).

U těchto služebních psů je nadmíru důležitá socializace, seznámení se všemi možnými povrchy, rozdílným prostředím, postupné navyknutí na vodu, oheň, nezvyklé, stresové situace a různé typy lidí v rozličných podmínkách. Pes musí zůstat v klidu během jakéhokoli transportu, ať už jde o let vrtulníkem, běžný převoz autem, či přenos přes hlubokou propast (Snovak, 2004).

Neexistuje konkrétní plemeno vhodné pouze pro tento služební sektor nehledě na fakt, že při záchranařině se velmi dobře uplatňují i kříženci. Nejčastěji zastoupení jsou němečtí ovčáci, border kolie, labradorští a zlatí retrívři, bloodhoundi, rotvajleři a setkáte se i s výmarskými ohaři, stafordšírskými teriéry, portugalskými vodními psi a dalšími. Velmi vhodná jsou pro svůj skvělý čich plemena lovecká.

6.2 Využití psů v ozbrojených složkách

Obr. 3: Schéma využití psů v ozbrojených složkách

6.2.1 Armáda České republiky

Ústředním výcvikovým zařízením psovodů a služebních psů AČR je dnes Vojenský útvar 3180 Chotyně (dříve Veterinární základna Grabštejn), (Rulc, 2010).

AČR nedisponuje vlastními chovnými stanicemi, a tak jsou psi/feny odkupováni ve věku 1 - 2 let. Cena takovýchto psů se pohybuje okolo 50 – 70 tisíc Kč/ks, přičemž se vykupují výhradně plemena německý ovčák a belgický ovčák (důraz na vyrovnanou povahu), popř. jejich kříženci. Výjimečně jsou používána jiná plemena (např. labradorský retrívr v cizině). Jednou z výhod ovčáků je rozhodně lepší adaptabilita na teplotně náročné prostředí. Pes, který má být vykoupen AČR musí mít základní výcvik, tj. základní poslušnost, odolnost vůči střelbě, různým typům povrchů, výškám apod., budoucí hlídkoví psi musí navíc znát základy obrany a budoucí psi specialisté musí projevit zájem o aport. Důležitým aspektem kupovaného psa je jeho zdravotní stav, který musí být vynikající. Proto před koupí probíhají veterinární testy přímo na vojenské základně, kde se provádí rentgeny vůči dysplaziím, odběry tělesných tekutin apod. I přes vynikající výsledky musí nový pes zůstat v karanténním prostředí na základně po dobu 1 měsíce, aby se případně projevil skryté nemoci či špatné povahové vlastnosti (Krejčí, 2013).

Během první světové války byli psi pro armádu důležití jako nosiči zpráv, sanitní psi, tažní psi, hlídkoví, strážní a pátrací psi. Pro výcvik spojovacích psů byli vhodní němečtí ovčáci, doberman, airedale teriéři, kolie, flanderští bouviéři a beauceroni – všechno psi. Naopak feny se ukázaly výborné při sanitní službě, pro jejich mírnost a jemnost (Rulc, 2010). Tažní psi byli větších tělesných rozměrů, museli mít výdrž a používali se pro převoz zbraní, munice a raněných.

Aktuální kategorie armádních psů (Krejčí, 2013):

Hlídkoví:

- HO = hlídkový všestranný pes, pracuje se psovodem. Slouží k ochraně psovoda a jednotky, psychologický účinek na útočníka, ovladatelnost pomocí tichých povelů (Růžička, 1996)
- HV = stejné využití jako HO + cvik Revír

- SV = pes ke střežení na volno. Pracuje samostatně, při narušení strážního stanoviště štěkotem přivolá psovoda, popř. pachatele zadrží.

Dnes se již nepoužívají:

- SB (střežení na bloku)
- SU (střežení útokem, u pohraniční stráže, při narušení hraničního pásma automatické otevření kotce a vypuštění psů)

Specialisté:

- SPV = vyhledávání výbušnin
- SPD = vyhledávání omamných a psychotropních látek
- SPZ = vyhledávání zbraní

Pro výcvik se používají speciální vzorkovnice s cca 30 vzorky (různé gramáže, drogová vzorkovnice obsahuje 6 nejčastějších druhů drog – marihuana, extáze, hašiš, pervitin, kokain a heroin).

Armádní psi jsou nejvíce využíváni k ochraně objektů, při výpomoci ostatním bezpečnostním složkám, či pro zahraniční mise. Civilní využití těchto psů je zakázáno, využívají se psi policejní. Vojenští psovodi ČR se psy všech kategorií byli nasazeni do misí v Kuvajtu, Kosovu, Afghánistánu a Iráku (Rulc, 2010). Z důvodu pašeráctví byli v Kosovu nejvíce využiti psi pro detekci drog, zbraní a hlídkoví psi, v Iráku a Afghánistánu jsou aktuální psi vyhledávající výbušniny.

Zajímavostí je určitě i mezinárodní přístup k výcviku, k vlastnění a použití služebního psa. AČR má systém založený na vlastnictví jednoho psa jedním psovodem. To znamená, že výcvik provádí ta samá osoba, která se o psa stará a se kterou v případě potřeby pes na misi cestuje. Jiné armády psa pouze vycvičí a samotného pošlou do akce, což nemůže mít tak kvalitní výsledky jako individuální práce, z důvodu důvěry, osobního přístupu apod. (Krejčí, 2013).

6.2.2 Celní správa ČR

Počátky kynologie Celní správy v ČR jsou známy až od roku 1972. Nejprve byl výcvik striktně zaměřen na omamné a psychotropní látky. Po roce 1990 se u CS objevují první hlídkoví psi a mezi prvními v Evropě jsme zařadili do služebního výkonu psy detekující tabák a ohrožené druhy CITES. Výcvik pro vyhledávání těchto druhů probíhá za spolupráce zoologických zahrad, které poskytují sterilní sklenice s pachy jednotlivých ohrožených druhů, i preparovaných jedinců. V dnešní době je běžná detekce zbraní, nábojů, výbušnin a od roku 2010 se CS zabývá vyhledáváním anabolik (Rulc, 2010). Psi jsou pro CS opět vykupováni, nejvíce NO, BOM, ale i kokršpanělé, knírači, labradorský retrievr, či jiná lovecká plemena.

Specializace psů Celní správy ČR (Celní správa ČR, 2009):

- Psi pro vyhledávání drog
- Psi pro vyhledávání tabáku
- Psi pro vyhledávání zbraní a munice
- Psi pro vyhledávání CITES
- Všestranní psi = pro pachové práce a zvýšení bezpečnosti při noční činnosti, na tržištích, při exekucích, kontrolách nelegální zaměstnanosti, střežení objektů, apod.

6.2.3 Vězeňská služba ČR

Ve VSČR se psi používají od 1. pol. 80. let. Jejich úkolem byla strážní a hlídková služba, eskorta a střežení vězňů, zajištění bezpečnosti, pátrací i pachové práce. Služební předpoklady psa pro tehdejší dvě služební kategorie (strážní psi vs. všestranní psi) byly dráždivost, schopnost zásahu a netečnost ke střelbě. Preferovali se spíše psi s cholerickým temperamentem, kteří byli schopni okamžitého a prudkého zásahu. Vzhledem k tomu, že psovod zasahujícího psa z pachatele strhával, postačovala pouze minimální poslušnost. Tito psi byli ale po roce 1990 legislativně zrušeni jako nehumánní (Rulc, 2010).

Psi pro VS by měli být dobře ovladatelní a odvážní. Vykupují se převážně štěňata belgických ovčáků – malinois, neboť se při této práci skvěle uplatní jejich maximální pracovní nasazení, ochota spolupracovat s psovodem, nebojácnost, rychlost i odolnost

(Petříček, 2013). Dalšími plemeny jsou němečtí ovčáci, rotvajleři, američtí stafordšírští teriéři, bandogové, apod.

Služební psi ve věznicích jsou děleni na 3 obecné kategorie (Petříček, 2013):

- Všestranní = poslušnost, stopa, obrana (nejpočetnější)
- Obranní = poslušnost, obrana (min. použití, nově se vyžadují i stopy)
- Speciální = detekce drog (6 základních druhů – marihuana, hašiš, kokain, heroin, pervitin, extáze). V ČR vznik 1995 (Rulc, 2010).
 - PDD – Passive Drug Detection dogs
 - ADD – Active Drug Detection dogs

Pasivně vyhledávající psi mají klidnější temperament než psi detekující aktivně. Ke značení nálezu používají polohu těla (postoj, sed, zalehnutí). Díky tomu se předchází zničení majetku, a proto je tento způsob vyhledávaný stále častěji (Petříček, 2013).

Aktivně vyhledávající psi mají stejný drogový rozsah jako psi pasivní. Nález značí štěkotem, škrábáním, lízáním, ne však kousáním. Důležitou vlastností je adaptace na hlučné a nepříznivé prostředí, případně ignorace různých provokativních reakcí a gest, jak upozorňuje Gravett (2000). Jsou využíváni i jako zstrašující „prostředek“ na místech jako je brána věznice či návštěvní místnost.

Novinkou ve speciálním výcviku služebních psů VS by měla být detekce SIM karet. Vše je ale v počátku, a proto zatím nemám více informací (Petříček, 2013).

6.2.4 Policie ČR

Policie ČR získává své psy od soukromých chovatelů, preferována jsou však štěňata z policejních chovných stanic. I v tomto případě nejpočetnější zastoupení tvoří němečtí ovčáci, nicméně můžeme vidět i plemena lovecká jako jsou labradorský retrívr, výmarský ohař, český fousek nebo kokršpaněl. Tito psi se ale z velké části používají jen pro speciální kategorie. George et al. (1998) považují za nejlepší policejní plemena německé ovčáky a dobrmany, pro jejich sílu, inteligenci a snadný výcvik. Velmi používaným plemenem je i

BOM, nicméně je nutno vzít v potaz jeho specifické požadavky na výcvik ovlivněné temperamentem této rasy, s čímž mohou mít někteří psovodi problém. Jak říká Novák (2013): „Malinois jsou jemnější na zacházení ze strany psovoda, a proto vyžadují značné zkušenosti, na druhou stranu, jejich obrovská přednost je v obranných pracích, a využívat se budou asi čím dál častěji, protože agresivita pachatelů stoupá a genetický výběr plemene NO je nedostatečný.“

Mezi hlavní požadavky pro výběr policejního služebního psa jsou negativní výsledky RTG DKK, DLK a klidná reakce na výstřely. Důraz se klade na patřičnou socializaci, povahový test, zájem o práci a celkové zdraví zvířete. Samozřejmě se konkrétní požadavky liší podle budoucí kategorie.

Kategorie psů a náplň práce (Sehnoutka, 2009):

Rozpracování	12-15 měsíců, příprava pro absolvování základního kurzu a zařazení do kategorie, zkouška nezavdává povolení vykonávat službu
Hlídkoví	především obrana policejní hlídky, výcvik pro vyhledávání osob, propátrání určeného prostoru HI, HII = stupeň kategorie určuje náročnost výcviku a zkoušky, psi jsou vedeni jako hlídkoví všestranní
Pátrací	výcvik k vypracovávání stop, rozlišování předmětů, označování osob, obrana PI, PII, PIII, PIV = označení opět z důvodu náročnosti, psi vedeni jako pátrací všestranní
Strážní	samostatné střežení stanovišť na pevno i na volno, vyštěkání přibližujících se osob
Specialisté	speciální pachové práce, metoda pachové identifikace, označení pro psy hlídkové a pátrací • SPV = specialista pro vyhledávání výbušnin, nástražných výbušných systémů (NVS), důležité pasivní označení nálezu!• SPD = specialista pro detekci omamných a psychotropních látek, značení aktivní i pasivní

- SPA = detekce akceleranty, možné aktivní i pasivní značení
- MPI = metoda pachové identifikace – pes z několika vzorků ztotožňuje pach, který byl odebrán na místě činu s pachem podezřelého

Nápad psů vyhledávajících akceleranty hoření pochází z New Yorku od policejního detektiva R. Nolla, který v roce 1986 provedl první pokusný výcvik na svém retrívrů. V ČR položil základy tohoto výcviku npor. L. Pinc psovod – specialista v roce 1999 s fenou německého ovčáka Ashie (Rulc, 2010).

Všestranní psi zvládají jak pachové práce (vyhledávání předmětů – nábojnic – a osob), poslušnost (liši dle požadavků patřičné kategorie), tak i obranu (vyhledání osoby v terénu, objektu, zadržení, přepad psovoda, avizace – důležitá pro noční hlídky, zákroky v místnostech). Svou kategorii obhajují minimálně 1x/2 roky.

Na Slovensku je od roku 2008 velmi populární výcvik pro detekci bankovek, kvůli vstupu Slovenska do eurozóny (od 1. 1. 2009). Psi označují různé typy bankovek, dokonce i falešné doklady na základě jejich specifického pachu. Samozřejmostí je vyhledávání tabáku a drog v souvislosti se schengenskou hranicí EU s Ukrajinou (Ďurišin a kol., 2009).

6.3 Asistenční služba

První mezi asistenčními psi byli po 1. světové válce psi pro nevidomé. V Německu se cvičili převážně němečtí ovčáci, aby mohli sloužit válečným veteránům, kteří v důsledku svých zranění oslepli (Fogle, 2003). Dnes se pro tuto práci nejčastěji využívají labradorští a zlatí retrívři. Jsou lehce cvičitelní, přátelští, středně velcí i silní, vzbuzují v sebe důvěru a neprosazují svou dominanci. Zástupci plemen služební kynologie jako němečtí či belgičtí ovčáci mají spíše obranné tendence (i když Davis (2002), úspěšně pracovala právě s belgickými ovčáky), ostatní lovecká plemena se orientují více na prostředí než lidi, malí psi jsou často nevhodní z důvodu lehkého úrazu, malé síly a uštěkanosti a u příliš velkých psů je problémem slintání, cestování a náročnost na prostředí (Assistance Dogs International, 2013). Ani otázka pohlaví není zcela jednoznačná. Davis (2002) tvrdí, že psi jsou považováni za více agresivní, nicméně také více extrovertní. Naopak feny jsou přítulnější a lépe ovladatelné.

Psy pro asistenční službu můžeme podle Fogla (2003) rozdělit na 4 základní typy:

- Vodící psi
- Signální psi
- Asistenční služební psi
- Terapeutičtí psi

Vodící psi asistují lidem se zrakovým postižením nebo úplnou slepotou při každodenních činnostech. Pomáhají překonávat překážky, zvládat městský chaos a dopravu, vybírat peníze z bankomatu aj. (Guide Dogs for the Blind, 2011). Assistance Dogs International (2013) uvádí, že tito psi musí být také dost inteligentní, aby neuposlechli povel, hrozí-li po jeho splnění nebezpečí (např. přechod silnice, po které jedou auta).

Psi pro neslyšící upozorňují své majitele na různé druhy zvuků, jako je zvonek, plačící dítě, telefon, alarm, atd. Tito psi musí znát nejméně 3 druhy zvuků, zvládat poslušnost na veřejnosti i v domácím prostředí a to na hlasové i znakové povely a na trénovaný signál musí reagovat do 15 vteřin. Majitele upozorňují fyzickým kontaktem. „Většina psů pro neslyšící jsou kříženci; podle zjištění anglické Charity pro neslyšící se nejlépe osvědčili kříženci s krví pracovního kokršpaněla. Skoro stejně dobří jsou i kříženci pudla.“ (Fogle, 2003).

Služební psi pomáhají zmírňovat mnoho druhů postižení. Pracují s invalidními lidmi, autisty, epileptiky, diabetiky a dalšími. Jejich pracovní náplní je otevírat a zavírat dveře, ovládat světelné vypínače, přinášet a podávat potřebné věci, přivolat pomoc ve chvílích potřeby, podat léky nebo rozpoznat a předem upozornit na přicházející záchvat. Výcvik služebního psa se provádí přímo pro potřeby konkrétního postiženého člověka (Fogle, 2003).

Trénink asistenčních psů probíhá každý den po dobu minimálně 6 měsíců. Všichni asistenční psi musí zvládat minimálně základní poslušnost na veřejnosti i v domácím prostředí. Požaduje se po nich klidný temperament, vyrovnanost, odpovídající velikost, čistota a očkování, bezpečnost pro jejich okolí a ochota pracovat. Nesmí projevovat známky agresivity nebo loveckých zájmů. Musí být pohybliví, aktivní, psychicky odolní. Samozřejmostí je maximální socializace (Assistance Dogs International, 2013). Jejich práce je důležitá pro větší samostatnost postiženého jedince, nejsou používáni pro ochranu. V prvním případě plní roli asistenta a až v tom druhém je možné je nazvat domácím mazlíčkem. Od ostatních psů je dělí nejen 24hodinová práce, ale i úprava některých pravidel, např. podle

vyhlášky č. 137/2004 Sb. o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných mají povolený vstup do restauračních zařízení, dále jsou osvobozeni od poplatků ze psů, mají možnost vstupu do kulturních, či vzdělávacích zařízení, případně bezplatné využití veřejné dopravy.

Za zmínku stojí i psychoterapeutičtí psi, kteří pomáhají lidem postiženým, starým, osamoceným, vystaveným náhlému, silnému stresu,² apod. Na rozdíl od asistenčních psů nepracují 24 hodin denně, ale pouze ve vybrané dny nebo hodiny a za klienty dochází se svým vlastním majitelem. Klienty zahřívají vlastním tělem („polohování“), což je procedura trvající minimálně 30 minut, svou činností dokáží podpořit lepší prokrvení a uvolnění jinak ztuhlých a napjatých částí těla, čímž posouvají motorické dovednosti postižených kupředu (např. nenásilné otevření lidské dlaně díky olizování jazykem), nechají se hladit, utváří dobrou náladu, důvěru a pocit bezpečí. Tito psi by měli mít spíše flegmatický temperament. Rozhodně se nesmí zapomínat na jejich vlastní psychickou regeneraci. Nejsou ovšem považováni za služební psy a nevztahují se tak na ně žádné legislativní výhody (Davis, 2002).

Je důležité, aby měli výborný zdravotní stav, příhodný věk (min. 15 měsíců), ovládali základní poslušnost, byli přátelští, klidní a bez projevů agrese či bázlivosti, měli schopnost pro terapeutickou práci – ochota k objímání a těsnému tělesnému styku s klienty a úspěšně absolvovali všechny potřebné zkoušky.

² V Americe se psi pro terapii kvůli silnému stresu a depresím osvědčili hlavně po 11. září 2001. Používají se také po přírodních katastrofách (povodně, tsunami, ...).

7. Závěr:

Cílem mé bakalářské práce bylo přiřazení jednotlivých plemen psů k nejvhodnějším služebním aktivitám. Závěr ovšem nemůže být zcela jednoznačný, neboť striktní přidělení rasy k jediné činnosti není možné hned z několika důvodů. Jednoznačným argumentem je originalita jedince, všestranná upotřebitelnost mnohých plemen a lidský faktor, který vytváří neustále nové a nové možnosti psiho uplatnění a ovlivňuje tím rozsah psích možností i dovedností. Za schopnosti a dovednosti psů jsou zodpovědné i genetické dispozice.

Ráda bych upozornila na fakt, že ve skutečnosti není tolik podstatné, které plemeno si k jaké službě vyberete. Špatná varianta výběru psa bývá ta, kdy dá člověk přednost plemeni, které mu není sympatické, přestože je k vybrané činnosti vhodné. Tito dva si spolu jen těžko porozumí a od jejich vzájemné spolupráce nelze mnoho očekávat. Přestože každá rasa má dispozice přiměřené pro konkrétní činnost, nejvíce záleží na tom, jací jste Vy, a jak s vybraným psem chcete pracovat. Pokud svému psovi neporozumíte, nemáte šanci dosáhnout výborných nebo alespoň uspokojivých výsledků, i když Váš pes bude nadprůměrně inteligentní a nadaný.

Je vhodné zaměřit se na individualitu psa, respektovat ji, a tím dosáhnout nejlepších výsledků, neboť vždy existují jedinci, kteří vybočují z obecně uznávaného standardu plemene.

8. Seznam použité literatury:

Cindy, V., 2010. Greyhound Birdkeeper's Guides. TFH Publications Inc. 185 p. ISBN: 9780793841752

Císařovský M. 2008. Pes. Altercan s. r. o. ve spolupráci s Národním registrem majitelů zvířat a časopisem Svět Psů. Praha. 902 s. ISBN: 9788090082014

Česko. Vyhláška č. 137 ze dne 17. března 2004 o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných. In: Sbírka zákonů České republiky. 2004. Část 3.

Davis, K. D. 2002. Therapy dogs. Training your dog to reach others. Dogwise Publishing. Washington. –2nd ed. 256 p. ISBN: 1929242050

Ing. Dostál, J., DrSc., 1995, Genetika v kynologické praxi. Dona. České Budějovice. 206 s. 67. publikace. ISBN: 808546358X

Đurišin V., Gallová L. 2009. Policajná kynológia na Slovensku. Kynologický klub Polícia – Slovakia. Bratislava. 243 s. ISBN: 9788097014414

Fogle, B. 2003. The Dog Owner's Manual. Dorling Kindersley Limited. London. 288 p. ISBN: 075135158X

George, Ch., L. 1998. Police Dogs. Capstone Press. Minnesota. 49 p. ISBN: 1560657529

George, Ch., L. 1998. Search and rescue dogs. Capstone Press. USA. 48 p. ISBN: 1560657537

Gravett, S., 2000. Drugs in Prison (A practitioner's guide). Continuum. London. 203 p. ISBN: 0826451276

Gudas, R., 1995. Doberman Pinschers: Everything About Purchase, Care, Nutrition, Diseases, Breeding, Behavior, and Training. Barron's Educational Series. -2nd ed. 88 p. ISBN: 0812090152

Hartl K., 1979, Výchova a výcvik psa (Služební a pracovní plemena). Naše vojsko. Praha. 240 s. 4768. publikace. ISBN: 2806479

Chrtěk, B., Kašpar, Z., Vetyšková, M., Torn, M. 1954. Služební pes. Naše vojsko. Praha. 526 s. ISBN: 30104471015024SV254

Chrtěk, B., Kašpar, Z., Vetyšková, M., Torn, M. 1995. Speciální výcviky psů. Naše vojsko. Praha. 139 s. ISBN: 3010448112998SV254

Kranátová, M., 2001. Kynologie ve službách ozbrojených sborů v České republice. Bakalářská práce. Policejní akademie ČR. Katedra bezpečnostních služeb. Praha. 97 s.

Lemish, M. G., 1996. War Dogs: A History of Loyalty and Heroism. Brassey's. Washington, D. C. ISBN: 1574882163.

Libby, T., 2006. The Border Collie. TFH Publications Inc. 341 p. ISBN: 9780793836765

Lorenz, K., 1998. So kam der Mensch auf den Hund. Deutscher Taschenbuch Verlag. München. 144 s. ISBN: 9783423201131

Rulc, J. 2010. Dějiny služební kynologie. Canis TR. Praha. 416 s. ISBN: 9788090421035

Růžička, J. 1996. Pes k obraně osob a ochraně majetku anebo Člověče, neboj se, máš-li psa!. Dona. České Budějovice. 171 s. 86. publikace. ISBN 8085463768

Samms, S., 2001. The German Shepherd. Animalia Ltd. England. 156 p. ISBN: 0966859200

Sehnoutka, P. Pokyn ředitele Ředitelství služby pořádkové policie Policejního prezidia České republiky ze dne 1. července 2009. 2009

Snovak, A. E., 2004. Guide to Search Rescue Dogs. Barron's Educational Series, Inc. New York. 185 p. ISBN: 0764124188

Štěpánský, K. 1974. Služební a pracovní plemena psů. Státní zemědělské nakladatelství. Praha. 295 s. 1. Vydání. 2534 publikace. ISBN: 07041740448

Wachtel H., 1998. Hundezucht 2000. Gollwitzer. Weiden. 287 S. ISBN: 3923555105

Wilcox, CH., 2001. Learning about dogs The Bloodhound. Capstone High – Interest Books. Minnesota. 48 p. ISBN: 0736807616

Prap. Krejčí, J. 3. března 2013. Psovod Vojenský útvar 3180 Chotyně. Pers. comm.

Pprap. Novák, M. 3. března 2013. Psovod PČR, Skupina základních kynologických činností Česká Lípa. Pers. comm.

Prap. Petříček, J. 27. března 2013. Psovod Věžeňské služby Stráž pod Ralskem. Pers. comm.

Assistance Dogs International. Types of Assistance Dogs [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<<http://www.assistedogsinternational.org/about-us/affiliated-organisations/>>

Celní správa ČR. Výcvikové zařízení služební kynologie [online]. Creative commons. Praha. 2009 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<<http://www.celnisprava.cz/cz/o-nas/Stranky/vycvikove-zarizeni-sluzebni-kynologie.aspx>>

Česko. Zákon č. 246 ze dne 14. dubna 1992 na ochranu zvířat proti týrání. In: Sběrka zákonů České republiky. 1992. Dostupné také z:

<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-246>>

Česko. Zákon č. 565 ze dne 13. prosince 1990 o místních poplatcích. In: Sběrka zákonů České republiky. 1990. Dostupné také z:

<<http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1990-565>>

Fédération Cynologique Internationale. Standards and nomenclature [online]. 1998 – 2010 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://fci.be/nomenclature.aspx>

Garosi, LS. Deafness in the dog [online]. CNVSPA-CONF NATL Veterinaires Specialises Petits Animaux. November – December 2002 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://apps.webofknowledge.com/infozdroje.czu.cz/full_record.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&qid=10&SID=V1IP6eCe39iO22LCap5&page=6&doc=60>

Guide Dogs for the Blind. Training with a guide dog [online]. 2011 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://www.guidedogs.com/site/PageServer?pagename=programs_adult_mobility>

International Rescue Dog Organization. An umbrella organization for all [online]. 2013 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<<http://www.iro-dogs.org/en/iro-home.html>>

Owning and training doberman [online]. Dog training & Dog care advice from UK Professionals. 2009 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<<http://www.k9obedience.co.uk/dogcare/ownership/owningadoberman.html>>

Pilley, John W., Reid, Alliston, K. Border collie comprehends object names as verbal referents [online]. Elsevier Science. February 2011 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://apps.webofknowledge.com/infozdroje.czu.cz/full_record.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&qid=12&SID=V1IP6eCe39iO22LCAp5&page=1&doc=1>

Stafford, KJ. Opinions of veterinarians regarding aggression in different breeds of dogs [online]. New Zealand Veterinary Journal. August 1996 [cit. 2013-03-12]. Dostupné z:

<http://apps.webofknowledge.com/infozdroje.czu.cz/full_record.do?product=WOS&search_mode=GeneralSearch&qid=8&SID=V1IP6eCe39iO22LCAp5&page=1&doc=1>